

RECENSIONER

Läsvärt om rehabilitering i krigshärjat land

Maybe Airlines. 160 sidor.

Författare: Bengt Lagerkvist.

Förlag: Mandatus bokproduktion; 2006.

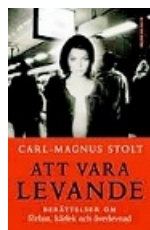
Recensent: Christer Petersson, med dr, distriktsläkare, Vårdcentralen Strandbjörket, Växjö.

Bengt Lagerkvist är barnläkare med inriktning på habiliteringsmedicin. Våren 1993 åtog han sig ett WHO-uppdrag, som handlade om rehabilitering av krigsskadade i inbördeskrigets Jugoslavien. Nu har han skrivit en bok om sina sammanlagt 12 år med uppdrag inom rehabiliteringsmedicin och utbildning under och efter det blodiga kriget.

Man måste inte vara specialintresserad av biståndsarbete och rehabilitering för att uppskatta boken. Lagerkvist skriver själv att han vill ge »en populärvetenskaplig beskrivning av hur man kan tänka i rehabiliteringssammanhang och prioritera i en katastrofsituation, när resurserna inte räcker till för behoven«. Och visst lär man sig något om rehabilitering och prioritering i boken, exempelvis om hur svårt det är att uppskatta de verkliga behoven när det ligger i mottagarens intresse att överdriva antalet skadade m m. Eller varför man bör prioritera benproteser framför armpoteser och hur avgörande den psykiska rehabiliteringen är för ett gott behandlingsresultat.

Man får med sig en del sakkunskap, men bokens styrka ligger i de vardagliga iakttagelserna: Skildringen av förtretligheter och glädjeämnen i det egna arbetet och kampen mot WHO-byråkratin i Köpenhamn. Porträtten av medarbetare på fältet och i ministerier ger en personlig och intim trovärdig bild av kriget i en biståndsarbeters perspektiv.

Bokens andra och avslutande del består av tretton fristående bosniska skisser. Där får man ögonblicksbilder från Sarajevo, Banja Luka, Tuzla och andra platser som hamnade på världskartan under kriget. Lagerkvist påstår att Sarajevo är den stad som har varit utsatt för den längsta belägringen efter Troja. Det ger perspektiv på åren av terrorbeskjutning! Många intressanta människoöden skymtar fram i de korta skisserna, och personligen tycker jag nog att detta är bokens starkaste parti med sina enkla och intresseväckande punktbelysningar av den bosniska verkligheten efter Daytonavtalet. Lagerkvist lyckas

med konsten att få läsaren att se det stora i det lilla och väcker lusten att få veta mera om denna europeiska smältdegel av kulturer och religioner.

Språket flyter lätt och spänstigt. Bara enstaka gånger hakar det upp sig i mindre lyckade bilder, som denna av Sarajevo efter kriget: »Staden är skön som en prinsessa. Men när solen lockar fram hennes leende ser man till sin förfäran att hon har trasiga tänder.« I gengäld finns också poetiskt finstämda skildringar av landet i gränzonen mellan Öst- och Västeuropa. De tretton fotografierna i boken har onödigt låg kvalitet, och man undrar varför författaren måste figurera på mer än hälften av dem? Som läsare känner man sig ändå övertygad om att han faktiskt var på plats och träffade de personer han berättar om.

Sammantaget är »Maybe Airlines« intombärlig som faktabok, men som livfull, personlig berättelse av en biståndsarbetare om ett mycket svart kapitel i europeisk samtidshistoria är den väl värd att läsa.

Lärorikt och ömsint om möten i vården

Att vara levande. Berättelser om förlust, kärlek och överlevnad. 175 sidor.

Författare: Carl-Magnus Stolt.

Förlag: Natur och Kultur. ISBN

9789127113084.

Recensent: Jan Halldin, leg läkare, med dr, Stockholm.

Det mellanmänniska mötet är kärnan i sjukvården, skriver läkaren och professor i medicinsk humaniora vid Karolinska institutet, Carl-Magnus Stolt, i boken »Att vara levande. Berättelser om förlust, kärlek och överlevnad«. Jag tycker mycket om den här boken. Berättelserna handlar främst om författarens möten med allvarligt sjuka patienter, varav några är döende medan andra överlever trots svår sjukdom eller sorg.

Stolt har lång erfarenhet som kliniskt verksam läkare främst inom cancervården. Han använder både sitt minne och

sina anteckningsböcker för att välja ut och skriva om de patienter som genom åren väckt hans tankar om att vara levande. Han skriver att sjukdom kan göra oss mer levande igen. »Först när vi blir trasiga blir vi hela« kan ibland vara en sann men något motsägelsefull tanke. Patientberättelserna ger exempel på musiklyssnandets, tecknandets och poesiskrivandets betydelse för att förändra perspektivet hos svårt sjuka och få dem att förstå livet.

Ibland utvecklar sig patient-läkarmöten till vänskapsrelationer men med bibehållande av ett slags vetenskaplig distans. Som läkare får man i dessa möten vara personlig men inte privat. I ett längre kapitel blir dock Stolt privat. Det är när han skriver om sin egen sorg efter en brors död (denne person stod författaren mycket nära) i en druckningsolycka. Författarens eget långa sorgearbete är nedskrivet i poesiform.

I en berättelse om en man med total minnesförlust reflekterar Stolt över minnet med hjälp av texter av bland annat Freud och den svenske psykiatern Bror Gadelius (verksam i början av 1900-talet). I detta avsnitt får jag också förklarar för mig de två psykiatriska tillstånden Capgras' syndrom och Frégolis syndrom.

Berättelserna ger ofta upphov till eftertankar. Ett kapitel handlar om Stolts möte med en 56-årig kvinna, Eva, som för 35 år sedan insjuknade i akut leukemi och mot alla odds överlevde. Läkarna informerade inte Eva om hennes diagnos (anhöriga fick dock information). I dag hade det varit en självklarhet att informera patienten. Eva är i dag inte säker på att det var fel att inte berätta. Onekligen något att fundera över.

I en annan berättelse träffar författaren den katolske prästen Martin Adolf Bormann, son till Hitlers chefsideolog Martin Bormann och gudson till Adolf Hitler. Bormann junior säger att han älskar sin far. Fadern gjorde onda saker utanför hemmet, men han var en god far. Stolt anför: »Att drabbas av skam och ändå fortsätta att leva sitt liv handlar om försoning« – det kanske svåraste i livet.

I boken delar Stolt med sig mycket av sina kliniska erfarenheter samt medicinska och humanistiska kunskaper. Patientberättelserna är väl utvalda och ömsint skildrade. Utifrån berättelserna gör Stolt insiktsfulla reflektioner ofta med anknytning till musik och skönlitteratur. Noter och referenser är utförliga och relevanta.

Boken rekommenderas varmt och bör vara obligatorisk läsning i utbildningen för både läkare och sjuksköterskor. ➔